

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Roth, H.; af H. Roth.

Titel | Title:

Lazaret-Erindringer fra sidste Krig

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : G. E. C. Gad, 1864

Fysiske størrelse | Physical extent:

26 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

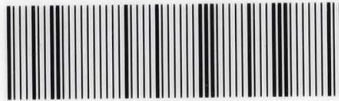
H. Roth.

Lanzard = Luidwingar.

1864.

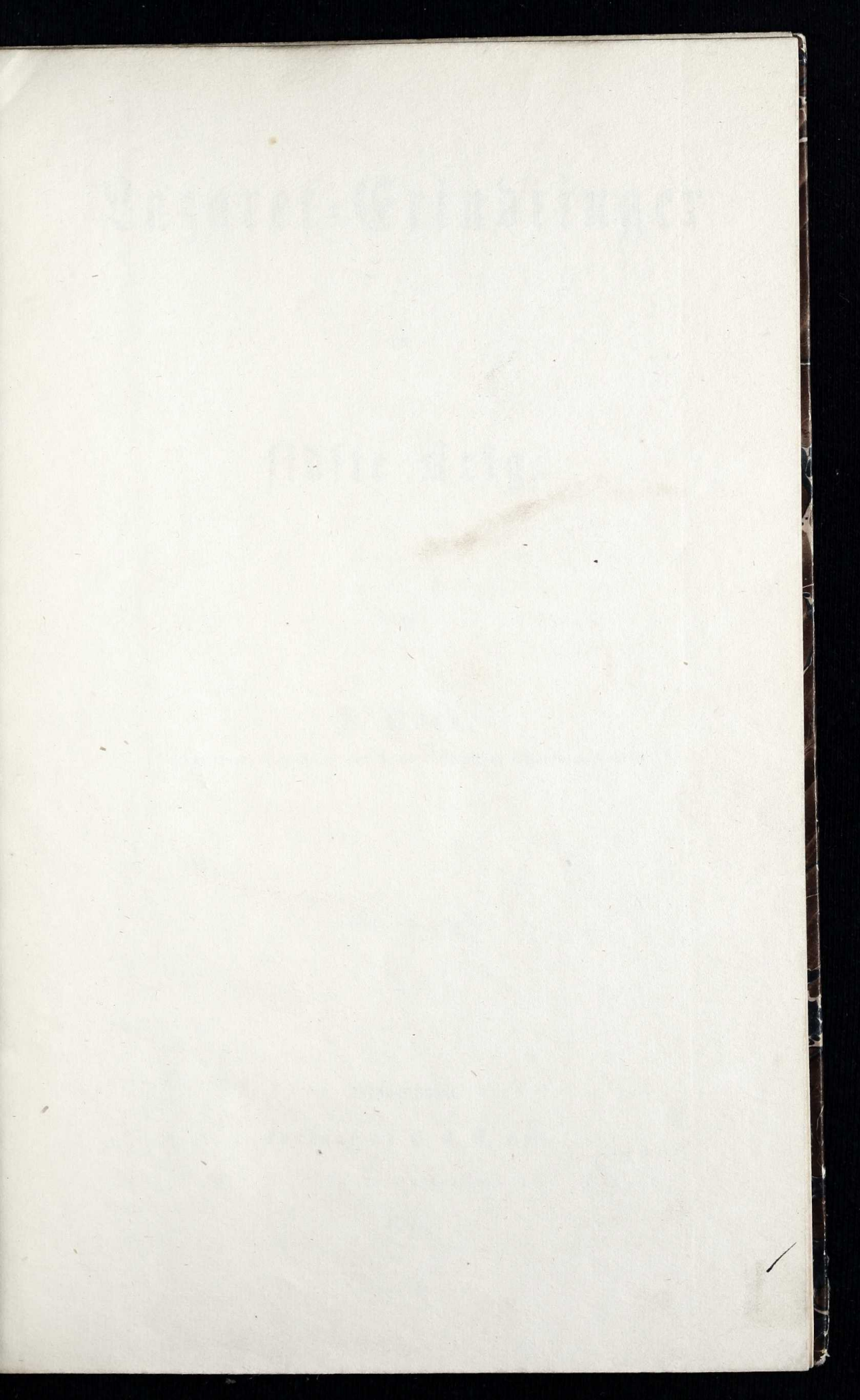
38. - 52.

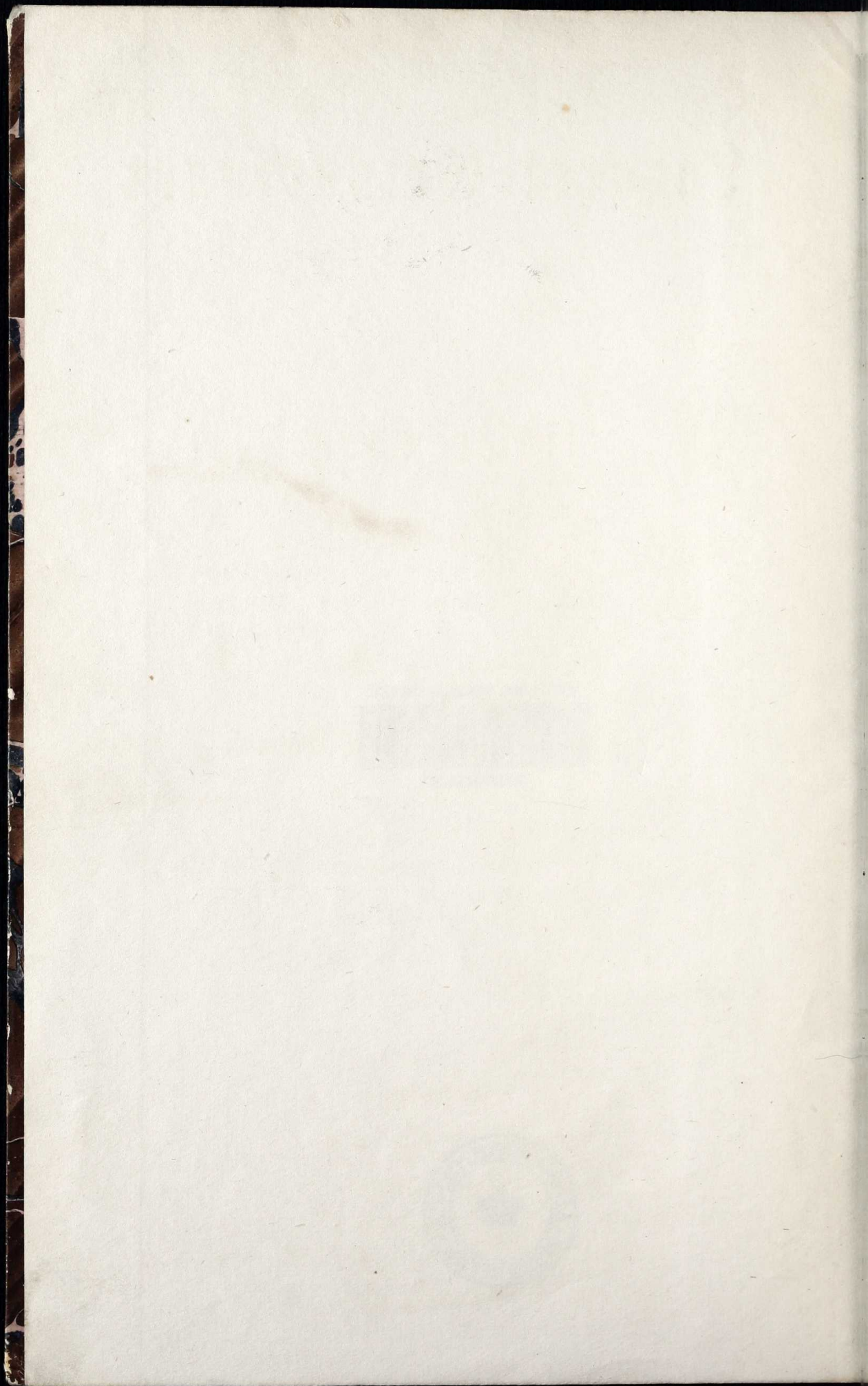
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021038238

Lazaret = Grindringer

fra

sidste Krig.

Af

H. Roth,

forhenværende Sognepræst for Barnæs Menighed i Aabenraa Provsti.

Kjøbenhavn.

Forlagt af G. E. C. Gad.

Thieles Bogtrykkeri.

1864.

Lageret = Dringender

177

Die Kriege

178

Die Kriege

Verzeichnis der Kriege in Deutschland von 1771 bis 1777

Verzeichnis

von den Kriegen in Deutschland

von 1771 bis 1777

Det er sørgelige Erindringer, som den sidste Krig har efterladt for os Danske, Erindringen om alle de uheldige Krigsbegivenheder, der satte vore overmægtige Fiender istand til at røve, hvad de vilde røve, og til at fastholde deres Rov, Erindringen om alle de Doffre, der maatte bringes, om alt det dyrebare Blod, der maatte flyde uden at blive til vort Fædrelands Frelse, og for os, der boede i de af Fienderne besatte Landsdele, tilmed Erindringen om alle de bittere Indmygelsler og alle de personlige Krænkelser og Mishandlinger, der nedbrøde baade Sjæl og Legeme. Det ligger i Sagens Natur, at ogsaa de Lazaret-Erindringer fra sidste Krig, som jeg her ønsker at fremdrage, maae være sørgelige; det er jo nærmest Lidende og Døende, Sammer og Smerte, de have til Gjenstand; men alligevel ere de for mig Udspunfterne fra hiin mørke Tid, og gjerne tænker jeg tilbage paa de Timer, som jeg tilbragte paa det preussiske Lazaret i Barnæs Sogn, og paa de mange Saarede, som der bleve mine kjære Venner.

De første Saarede, jeg kom i Berørelse med, vare 2 danske Menige: Peter Larsen (Koholt) fra Bandholm, 22. Reg. 4. Comp. 247, og Poul Nielsen fra Sengeløse Mark, Kjøbenhavns Amt, 18. R. 3. C. 145, der begge vare blevne saarede den 22de Februar ved Rugebøl og ligesaa Valpladsen bragte til Lazaretlocalet i Borup Skole. Fire andre danske Saarede: Ole Pedersen, 2. R. 8. C., Adelin Hansen 22. R. 2.

C., Hans Peter Andersen 18. N. 3. C., og Sindalsen 22. N. 4. C., vare samtidig bragte derhen, men døde, førend jeg fik Underretning om deres Ankomst.

Peter Larsen havde faaet et slemt Sabelhug over Næsen, men det havde hverken berøvet ham Modet eller Appetiten; thi hans ivrigste Spørgsmaal var „om de sloges endnu“ og hans eneste Klage gjaldt Sygekosten, der ikke var ham tilstrækkelig og ikke kraftig nok. Hans Saar blev snart lægt og allerede den 2den Marts førtes han som Reconvalescent til Flensborg.

Poul Nielsen havde faaet en Kugle i Knæet og det varede nogle Dage, inden Lægerne fik den ud. Han vakte ligefra Begyndelsen ikke blot min, men hele Lazaret-Personalets særegne Opmærksomhed ved et Rygte, som Preusserne selv udbredte, om den mageløse Tapperhed, hvormed han skulde have værget sig, endnu efterat han var bleven saaret og var sunket om. Først — hed det — havde han som rasende med sin Sabel hugget omkring efter de Tyskere, der nærmede sig til ham; da Sabelen var tagen fra ham, slog han om sig med sin Geværkolbe, og da ogsaa Geværet var frarivist ham, tog han sin Kniv op af Lommen og søgte endnu at forsvare sig med den. Poul Nielsen selv fralagde sig Berømmelsen for et saa modigt Selvforsvar og paastod, at, da han var bleven saaret, gjorde og kunde han ikke gjøre Andet end slæbe sig hen bag et Gjærde, hvor de tyske Ambulancebærere optog ham. Min Deeltagelse for ham formindskedes alligevel ikke, men voxede tvertimod Dag for Dag, medens jeg saae ham udfolde et andet Slags Mod end det, hvormed han blev rost for at have kæmpet til det Yderste som tapper Landsoldat, nemlig det udholdende Mod, hvormed han led til det Yderste som en troende Christen. De langvarige Lidelser i Forbindelse med en heftig Feber udtømte efterhaanden hans Kræfter, og da, efter en 4 Ugers Forløb, Koldbrand i hans Saar gjorde det nødvendigt, at hans

Been blev sat af, vare de ikke tilstrækkelige til at udholde Amputationen. I de første Dage efterat den var foretagen, befandt han sig ret vel og haabede at blive raff igjen, ja laa endog og talede med en anden Sjællænder (Christen Nielsen), der ogsaa var amputeret, om hvor herligt det kunde være for dem engang at reise sammen hjem til Sjælland; men det var en anden Hjemreise, der forestod dem Begge; thi kort derefter forværredes Poul Nielsens Tilstand, og Langfredag saae jeg Dødens Blegghed paa hans eget Ansigt, medens jeg talede til ham om vor lidende og døende Frelser, men først Paaskemorgen gif han ud af denne Tids Lidelser til sit evige Hjem i Himlen. Christen Nielsen havde Gud hjemkaldt et Par Dage iforveien. —

Efter det Udfald, som vore Tropper den 17de Marts gjorde fra Dybbøl, bleve alle Lazaret-Localerne i Borup overfyldte med Saarede, og da jeg Dagen derefter kom derover, saae jeg først rigtig, hvor forfærdelig en Begivenhed Krigen er. Alle Lægerne vare i travl Virksomhed og bleve glade ved at kunne bruge mig som Tolk ved Examinationen af de danske Saarede og ved de Forskrifter, der skulde gives dem. I et Aftægtshuus til en Bondegård, der ligger ved Landeveien, vare, foruden adskillige tyske, følgende danske Saarede henlagte:

Johannes Holm fra Varde, 5. R. 4. C. 60, og Søren Dinesen fra Fastrup, Vigerslev Sogn, Odense Amt, 5. R. 2. C. 39, der kun vare let saarede og snart bleve transporterede videre; fremdeles:

Christian Andersen fra Holsted i Jylland, 5. R. 2. C. 36, Jens Nielsen fra Øster-Stillinge ved Slagelse, 4. R. 1. C. 478, Christen Nielsen fra Kenge i Storeheddinge Landsogn, 4. R. 2. C. 428, Peter Jensen fra Allstrup, Brarup Sogn paa Falster, 4. R. 1. C. 352, Ole Sørensen fra Broby ved Sorø, 4. R. 2. C. 128, og

Niels Andersen fra Bollerslev, Præstoe Amt, 4. N. 2. C. 428.

Iblandt de Saarede, der laae i selve Bondegaarden, var der kun to danske Soldater:

Søren Poulsen fra Øster-Skovby, Græshauge Sogn, Maribo Amt 5. N. 2. C. 384, og Hans Christian Laugesen fra Stenderup, Andsager Sogn i Ribe Amt, 5. N. 8. C. 15.

Christian Andersen var saaret i Underlivet og laa for Døden, da jeg kom ind til ham. Hans Lidelser vare saa voldsomme og hans Bøn til Gud, at han dog vilde ende den bittere Strid for ham, og forunde ham Evighedens salige Hvile, var saa inderlig, at jeg af Hjertet takkede Gud, da han havde udstridt.

Søren Poulsen og Jens Nielsen, der begge vare gifte Mænd, vare ogsaa dødelig saarede, den første i Laaret, den sidste i Hosten, og allerede den 20de Marts blev der sendt Bud efter mig, for at jeg skulde yde Søren Poulsen Guds Ords Trost i hans Dødstime. Jens Nielsen døde først den 7de April. Han pleiede at ligge taus og stille hen, men viste sig altid meget bevæget, hvergang jeg talde til ham om en christelig Beredelse til at gaae Døden og Evigheden imøde. Sikker gjaldt de Taarer, som jeg da ofte saae ham fælde, ogsaa Hustruen og Barnet, hvilke han ikke skulde gjensee her paa Jorden og hvis Skjæbne laa ham tungt paa Hjerte. — Af alle de saavel danske som tyske Soldater, der bleve jordede paa Barnæs Kirkegaard, er han den, der fik den smukkeste og høitideligste Begravelse. Han blev fulgt til Graven af et Compagni preussiske Fægere med Sørgemusik og militair Gresbeviisning.

Christen Nielsen og Niels Peter Jensen, der begge vare saarede i Benet, skulde strax have været amputerede, men da Peter Jensen havde en temmelig heftig Saarfeber, maatte Amputationen opsættes for hans Bed-

kommende, og det Samme blev Tilfældet med Christen Nielsen paa Grund af, at han i Begyndelsen paa ingen Maade vilde have sit Been sat af; som Krøbling, sagde han, vilde han dog ikke kunne være Noget for sin Hustru og sine 3 Børn. Lægerne gave ham ogsaa frit Valg, men bade mig dog at tale med ham derom, og navnlig at betyde ham, at han ganske utvivlsomt vilde døe inden faa Dage, dersom han vedblev med sin Vægning. Da jeg sagde ham dette eftertrykkeligt og gjentagne Gange — jeg troede nemlig at bemærke, at han havde den Tanke i Baggrunden, at han vel nok kunde beholde baade Livet og Benet —, og da jeg tilmed forestillede ham, at vi som Christne bør friste Livet, saalænge som Gud giver Mulighed dertil, selv om det bliver nok saa tungt og byrdefuldt for os, og gav ham at betænke, om dog ikke hans Kone, dersom hun kunde have havt Stemme i med, heller vilde have ham hjem som Krøbling, end ganske miste ham, sagde han tilsidst: „nu, saa i Guds Navn da“. Det var imidlertid nu blevet forsilde, til at Amputationen kunde skee samme Dag, og da ogsaa han Dagen efter fik Saarfeber, blev den opsat og først foretagen den 23de Marts. I Begyndelsen var der god Udsigt til, at han kunde beholde Livet, og han selv var meget glad derved og takkede hjerteligt de Læger, der havde ham under Behandling, for „det Gode, de havde beviist ham“; men en Time efter at jeg Pangsfredag Formiddag havde seet ham i bedste Velgaaende, døde han pludselig af et Slagtilfælde (en Blodprop).

Niels Peder Jensen blev amputeret den 22de Marts og med hans Helbredelse gik det stadig fremad; dog varede det indtil sidst i Juni Maaned, inden han kom saavidt, at han kunde føres til Kiel for at faae et kunstigt Been og derfra at reise til sin Hjemstavn, hvor jeg dog ikke traf ham, da jeg sidst i Juli Maaned var paa Falster og tog til Alstrup for endnu engang at see hans glade og tilfredse Ansigt. Man kan ikke tænke sig en fornøieligere og taknemmeligere

Patient, end han var fra først til sidst. Jeg glemmer aldrig, hvor glad han blev, da jeg kom ind til ham i det lille Kjøkken i Aftægtshuset og tiltalte ham paa Dansk, og da han hørte, at jeg havde en Svoger paa Falster, som han kjendte, var det, som om Niels Peder Jensen og jeg selv vare besvogrede. Det forundrede mig egentlig ikke, at han senere kunde sige til min Kone, at „det var som om Solen skinnede paa ham, naar Herr Pastoren besøgte ham“; thi med den samme folstraalende Begeistring hørte jeg ham altid omtale sine Læger og ligeledes Bønderfolkene, i hvis Huus han laa, og som paa det Allerkjærligste og Omhyggeligste toge sig af de Saaredes Forpleining. Men det lifligste Solstik blev dog bragt ind i hans Lazaret-Tilværelse ved de Breve, som han modtog hjemmefra; navnlig fandt jeg ham en Dag meget fornøiet over et venligt Brev fra hans tidligere Huusbonde, hvori der blandt Andet stod, at dennes lille Søn havde grædt bitterlig, da han hørte, at hans Ven Niels Peder var bleven saaret og tilfangetagen.

Ikke mindre tilfreds følte Ole Jørgensen sig, og han havde ogsaa nok saamegen Grund dertil. Lægerne havde nemlig strax erklæret det for nødvendigt, at hans Been blev sat af, men da han var bleven lagt op paa et Bord, for at Amputationen skulde gaae for sig, fandt de, at den nok kunde undgaaes, og glad blev Ole Jørgensen. Det forekom mig, som om jeg altid paa hans smukke glædestraalende Ansigt, som det virkelig var en sand Vederqvægelse at betragte midt i al den øvrige Elendighed, kunde see skrevet: „Gud skee Lov, at jeg beholdt mit Been!“ Han kom snart fra Borup til Lazarettet i Aabenraa, hvor jeg siden forgjæves søgte ham. —

I Modsatning til de sidstnævnte Saarede var Niels Andersen noget forknytt og modfalden, og blev det endnu mere, da hans Saar (i Laaret), der var begyndt at læges, igjen forværrede sig. Dengang han blev ført bort fra Borup

som helbredet, saae han endnu svag og affræstet ud, og jeg frngtede for, at han ikke skulde kunne udholde et maaskee strengt og langvarigt Fangenskab. Det var mig derfor en saameget større Glæde, da for ikke længe siden en Droschkefudst i Vimmelskafstet rykkede mig i Armen med et venligt: „Goddag, Herr Pastor!“ og jeg i Droschkefudsten gjenkjendte min Ven Niels Andersen, der nu syntes meget kraftigere og freidigere, end da vi sidst skiltes ad.

Hans Christian Laugeesen havde en lang og meget streng Videlsestid (fra den 17de Marts indtil den 28de April). Han havde 3 Skudskaar, eet i hvert Aar og eet paa Ryggen, og ved at ligge sig igjennem fik han efterhaanden ligesaamange Saar til, saaat Lægerne tilsidst kunde være hele Timer om at forbinde ham. Det var en mageløs Taalmodigheds Styrke, hvormed han bar sine Videlser, men han søgte den ogsaa paa det rette Sted. Han pleiede altid at folde sine Hænder til Bøn, endnu førend jeg under mine Lazaretbesøg var naaet hen til hans Seng, greb med Begjerlighed ethvert Guds Ord, der blev talt til ham, og læste tidlig og sildig i de Opbyggelsesfrister, jeg laante ham. Paa anden Paaske dag meddeelte jeg ham og de andre danske Saarede, som vare flyttede sammen med ham, den hellige Nadvere, og, skjøndt Kanontordenen kunde høres fra Dybbøl og en Mængde tyske Soldater af et Regiment, der just marscherede forbi, havde stillet sig op udenfor Vinduerne og nysgjerrige kigede ind til os, forstyrrede dette os ikke i mindste Maade; jeg havde Følelsen af, at de Gæster, som Herren der havde ved sin Nadvere; just vare af den Slags, han ønsker sig, og at deres Hjerter bleve befæstede ved Naadegaverne, der skjænkedes dem. Om H. Chr. Laugeesen siger jeg saa trostlig, som jeg har turdet sige det om nogen anden Lidende, at hans indvortes Menneſke fornødes Dag for Dag, medens hans udvortes Menneſke fordærvedes og sank sammen. Han var gift og havde 3 Børn, men ihvor kjærligt end hans Hjerte hang

ved Hustru og Børn, overgav han dem dog tillidsfuld til Guds Baretægt, og endnu da han bad mig at sende dem sin sidste Hilsen, tilføiede han, at for deres Skjæbne nærede han ingen Bekymring. Tre Timer efterat han var død, ankom hans Broder, der havde vandret paa sin Fod fra Inlands Vestkyst til Borup for at besøge ham, men nu kun saae ham som Lig.

Af de Soldater, der bleve saarede den 17de Marts, fandtes i de øvrige Kazaretlocaler i Borup kun følgende danske:

Gorm Rasmus (Barløse) fra Thyen, 5. Reg., Hans Johansen fra Trøstrup, Korup Sogn, 5. R. 2. C. 298, Johan Hansen fra Vorbasse Sogn, 5. R. 2. C. 51, Lars Hansen fra Lyderslev Sogn, 5. R. 6. C. 104, Ludvig Groth fra Kleinemark ved Borup Station, 4. R. 4. C. 285, og Christen Petersen fra Løit ved Nabenraa, 5. R. 2. C. 13.

Gorm Rasmus (Barløse) var allerede død ved min Ankomst til Kazarettet.

Lars Hansen var truffen af en Kugle midt i Brystet, men syntes ikke selv at have Begreb om, hvor farligt han var saaret. Jeg mindede ham om i Jesu Navn at bede Gud om den Naade, vi behøve baade for Livet og for Døden. Den 21de Marts døde han.

Ludvig Groth syntes, ogsaa efter Lægernes første Skjøn, at være ligesaa farligt saaret. Han var ramt i Ryggen af en Kugle, der kunde føles foran paa Maven og antoges for at have beskadiget de indre ædle Dele, saameget mere som Patienten spyttede Blod og i nogen Tid laa aldeles stille og ubevægelig; men da Blodspytningen ophørte og hans Befindende ikke forværrede sig, fik Lægerne efterhaanden bedre Tanker om hans Tilstand, og da de omsider fik Kuglen sfaaren ud af Maven, erklærede de ham snart for at være uden Fare, men vedbleve at omtale den Gang, hvilken Kuglen havde taget fra Ryggen langs med Ribbenene, som i høieste

Grad mærkværdig. Det er meget rimeligt, at den Beskrivelse, som jeg har givet over Groths Saar, er meget uhirurgisk og uvidenskabelig, men Saameget skal kun og kan vel ogsaa fremgaae af den, at den gode Gud havde givet hiin Kugle, der traf Groth og syntes at maatte have dræbt ham, en saa mærkværdig Gang, at hans Liv blev frelst som ved et Vidunder, til Blæde ikke blot for ham selv og for hans Fader og øvrige Slægtninge, men ogsaa for alle os, hvem han kom i Berørelse med paa Lazarethet, og hvis Yndling han snart blev ved sit vakre og venlige Væsen. Ogsaa Lægernes Yndest erhvervede han sig i høi Grad, og efterat han var fuldstændig helbredet, blev han brugt af dem som tilhaandegaaende Oppasser og Sygepleier, hvilket gav dem en gyldig Grund til at beholde ham i længere Tid i Borup og først den 24de Mai at aflevere ham til Commandantskabet i Aabenraa, der strax sendte ham til Preussen som Krigsfange. Han tiltraadte ikke denne Rejse med nogen behagelig Forudsølelse og gav ogsaa det preussiske Fangenskab et daarligt Skudsmaal, da han, efterat have faaet sin Frihed, besøgte mig her i Kjøbenhavn.

Christen Pedersens Saar i Underlivet var af en saa gruelig Bestaafenhed, at der ikke var Stygge af Haab om, at han kunde leve længere end høist nogle Dage. — Da han fortalte mig, at han var gift, sendte jeg strax et Tilbud til Vøit efter hans Kone, der ogsaa fik Lægernes Tilladelse til at blive hos ham og pleie ham indtil han døde. Jeg har aldrig seet Nogen døe en saa pinefuld Død, som hans var, men heller aldrig seet Nogen døe saa, christelig talt, smukt som han, aldrig seet Nogen saa salig glad og frimodig opløste Hovedet, som han opløstede sit, da Forløsningen var forhaanden. Han havde forinden begjeret at deelagtiggjøres i den hellige Nadvere. „Jeg længes,“ sagde han, „saa inderlig efter Christi Legeme og Blod.“ Hans Kone modtog Sakramentet i Forening med ham. Hun var næsten utroftelig

og vakte saavel Lægernes som det øvrige Lazaretpersonales hjertelige Medlidenhed. Da de hørte, at hun var fattig og havde 2 Børn, tilveiebragte de ved Sammenfud omtrent 30 Rd. R. M. til hendes og hendes Børns foreløbige Understøttelse. —

Efter Dybbøl=Slaget den 18de April bleve ikke mindre end 6 Localer i Barmæs Sogn (2 Bøndergaarde, begge Kroerne og Skolen i Borup samt Præstegaarden og Barmæs Byes Skole) tagne i Brug til Lazaret og efterhaanden fuldt belagte med Saarede. Mange af disse, som kun vare let saarede eller dog transportable, bleve snart flyttede til Lazaret i Abenraa for at give Plads for Andre, og mit Bekjendtskab med dem blev kun temmelig flygtigt, men for Fuldstændigheds Skyld og fordi det muligt kunde indeholde et veiledende Bink for Een eller Anden, vil jeg dog nævne de danske iblandt dem:

Den 18de April ankom:

Christen Hansen fra Slagslunde, 17. Reg. 2. Comp. Nr. 85, saaret i Ryggen, Johan Ditlev Carlsen fra Herlufmagle, 17. R. 8. C. 176, saaret paa Dret, Peter Larsen fra Gjelsted, 17. R. 2. C. 245, saaret i Foden, Ole Jørgensen fra Klim, 20. R. 4. C. 412, saaret i venstre Arm, Claus Nielsen fra Fjeldsted, 2. R. 7. C. 182, saaret tværs over Brystet, Niels Andersen Jensen fra Havreholms Papiirfabrik, 2. R. 6. C. 625, saaret i Nakken, og Hans Christian Andersen fra Odense, 20. R. 6. C. 151, saaret i venstre Skulder.

Den 19de April:

Anders Peder Jensen fra Karleby ved Aarhus, 9. R. 7. C. 211, saaret ovenfor Knæet, Ole Pedersen fra Ravnens i Birkerød Sogn, 2. R. 3. C. 471, saaret i Laaret, Hans Christiansen fra Taarup ved Assens, 16. R. 6. C. 207, Undercorporal, saaret i Skulderen, Niels Peder Larsen fra Rye ved Roeskilde, 2. R. 3. C. 141, saaret i

venstre Skulder, Johan Nicolai Henrik Kuhn fra Holbæk, 2. R. 4. C. 215, saaret i høire Skulder, og Lars Jensen fra Store-Lyngby, 2. R. 1. C. 618, i høire Side.

Den 20de April:

Peder Kastrup Børgensen fra Hylke, Skanderborg Amt, 9. R. 7. C. 428, saaret i høire Laar, og Frederik Lindum fra Skive, 9. R. 4. C. 244, saaret i høire Skulder.

Den 22de April fra Blans:

Rasmus Dideriksen fra Sjelle i Aarhus Amt, 9. R. 4. C. 63, saaret i venstre Laar, Lars Nielsen fra Kildebrønde, 2. R. 6. C. 198, saaret i Ryggen, Peder Troelsen fra Arnborg i Ringkjøbing Amt, 17. R. 7. C. 26, saaret i Tindingen, Niels Sørensen fra Tostrup 3. R. 1. C. 177, saaret i høire Laar, Anton Peder Mikkelsen fra Breilev, Hjørring Amt, 20. R. 3. C. 43, saaret i høire Been, og Peder Jensen fra Skibby ved Roskilde, 2. R. 1. C. 443, saaret i venstre Laar.

Den 24de April fra Blans:

Lars Christoffer Jensen fra Gjerløv, Holbæk Amt, 3. R. 6. C. 219, saaret ovenfor Knæet.

Den 26de April fra Vester Snogbæk:

Jens Christensen fra Meilby ved Assens, 16. R. 8. C. 179, saaret i høire Been.

Den 26de April fra Blans:

Jens Madsen fra Tranekjær, 17. R. 2. C. 228, Undercorp., saaret i venstre Laar, Niels Peder Madsen fra Aalborg, 20. R. 3. C. 71, saaret af 3 Kugler, nemlig i venstre Arm, venstre Laar og høire Laar; en fjerde Kugle gik ind i hans Tornister og blev fiddende i Commisbrødet, som var i den, Hans Andersen fra Gunderslevlille, Kirkerup Sogn, 2. R. 6. C. 372, saaret paa Halsen, Hans Christian Mathiesen fra Arrild Sogn, Haderslev Amt, 9. R. 8. C. 50, saaret i høire Been, Christen Christensen fra Bording, Ringkjøbing Amt, 9. R. 4. C. 465, saaret i høire Arm,

Jens Andreas Jensen fra Sal i Ringkjøbing Amt, 9. N. 4. C. 144, saaret paa Brystet, og Hans Jensen fra Dreslette i Fyen, 16. N. 6. C. 108, saaret paa Hovedet.

27de April fra Ullerup:

Johan Peter Georg Jensen fra Salten, Tim Sogn i Skanderborg Amt, 22. N. 5. C. 41, saaret igjennem Halsen.

29de April fra Stenderup:

Ferdinand Hansen fra Odense, 20. N. 6. C. 462, saaret paa Brystet.

De øvrige Danske, der efter Dnybbøl-Slaget, enten strax eller efter først i kortere eller længere Tid at have ligget paa Lazareetterne i Snogbæk, Stenderup, Ullerup og Blans, bleve førte til Lazarettet i Barnæs Sogn, maatte vel alle kaldes svært saarede. Jeg vil ogsaa nævne dem efter Tidsfølgen, i hvilken de ankom:

Den 18de April ankom:

Jens Larsen fra Skaarup i Fyen, 16. N. 8. C. 52, Skudskaar igjennem høire Haand.

Den 19de April:

Rasmus Vinde fra Skanderborg, 9. N. 1. C. 498, saaret af en Kugle, der gik ind under den høire Arm igjennem begge Lungelapper og ud under det venstre Skulderblad, døde den 4de Mai, og Jens Christian Borring fra Hjerting, Haderslev Amt, 9. N. 3. C. 492, saaret af en Granat i i venstre Skinnebeen.

Den 20de April:

Jens Peder Holmboe fra Horsens, 9. N. 7. C. 519, saaret i venstre Arm.

Den 22de April fra Blans:

Rasmus Sørensen fra Øster-Skjerninge i Fyen, 17. N. 6. C. 216, saaret i venstre Been, og Johannes Jensen fra Randers, 22. N. 6. C. 63, saaret i venstre Been, fireifet paa Armen og Brystet.

Den 24de April fra Vester-Snogbæk:

Axel Hesselholdt fra Kjøbenhavn, 17. N. 2. C. 7, saaret i venstre Laar, Thomas Thomsen fra Brolld ved Skanderborg, 9. N. 7. C. 507, saaret af en Kugle, der var gaaet igjennem Benet nedenfor Knæet, blev amputeret, døde den 1ste Mai, og Niels Sørensen fra Assendrup, Engom Sogn, 20. N. 7. C. 136, saaret i det høire Knæ.

Den 26de April fra Vester-Snogbæk:

Ole Hansen fra Kjøbenhavn, 17. N. 2. C. 102, saaret i høire Laar, døde den 11te Mai, Rasmus Larsen fra Mønge i Veiby Sogn, 3. N. 6. C. 141, saaret i venstre Laar, Peter Christensen fra Dragstrup ved Randers, 9. N. 7. C. 281, saaret i venstre Hofte og Arm, døde den 10de Mai, Bendt Hansen fra Sandbjerg i Birkerød Sogn, Const., 4 Batt. 123, saaret i venstre Underkjæbe, og Jens Petersen fra Sneiberg, Ringkjøbing Amt, 17. N. 8. C. 54, saaret i venstre Fod.

Samme Dag fra Blans:

Niels Peder Pedersen Ildvad fra Tørslev ved Randers, 20. N. 3. C. 168, saaret i høire Fod, døde den 14de Mai, Fristrup fra Kjøbenhavn, 2. N. 8. C., Corporal, saaret i høire Side, Morten Nielsen fra Grevinge Sogn, Holbæk Amt, 17. N. 5. C. 165, saaret i høire Arm, blev amputeret, døde den 11te Mai, Niels Peder Eskildsen fra Lunde ved Varde, 20. N. 7. C. 19, saaret i Underlivet og Knæet, døde den 30te April, Johan Pedersen fra Kjellerup By, Hørup Sogn, Viborg Amt, 17. N. 3. C. 100, saaret i høire Been, Christian Peder Nielsen fra Varde By, Boergaard Sogn, Ringkjøbing Amt, 20. N. 3. C. 249, saaret i venstre Laar, og Frederik Andersen fra Farringløse ved Ringsted, 9. N. 8. C. 54, saaret i høire Side.

Samme Dag fra Ullerup:

Thor Christian Thomsen, Østbirk Sogn ved Silkeborg,

9. N. 2. C. 518, saaret i venstre Side, og Jens Pedersen fra Kjøbenhavn, 2. N. 1. C. 228, saaret i Laaret.

Den 27de April fra Allerup:

Lars Troelsen fra Skast Sogn, Ringkjøbing Amt, 9. N. 3. C. 255, saaret fra Brystet til Skulderen, død den 12te Mai, Anders Pedersen fra Kjøbenhavn, 2. N. 1. C., Underofficeer, saaret i høire Laar, Jens Peder Slot fra Bjergsted, Holbæk Amt, 3. N. 2. C. 144, saaret i venstre Fod, døde den 10de Mai, og Carl Jensen fra Tullstrup Sogn, Skanderborg Amt, 9. N. 5. C. 919, saaret i venstre Laar.

Den 29de fra Stenderup:

Jens Petersen fra Varslev i Holbæk Amt, 2. N. 1. C. 458, saaret i det høire Die, Christen Christensen fra Serup, Siby Sogn, Thisted Amt, 22. N. 6. C. 539, saaret i venstre Arms Albueled, Christen Petersen fra Hyrup i Stouby Sogn, Veile Amt, 22. N. 4. C. 90, saaret i Underkjaeben, ind i Halsen og i høire Dverarm, og Christen Christensen fra Myrup, Sønderholm Sogn, Aalborg Stift, 22. N. 7. C. 119, saaret i høire Dverlaar og flere Steder (6 Saar).

Den 4de Mai fra Bester-Snogbæk:

Niels Nielsen fra Førstballe i Norup Sogn, Veile Amt, 20. N. 7. C. 321, saaret i venstre Arm, og Hans Christian Pedersen fra Gudsfø, Taulov Sogn, 20. N. 4. C. 178, saaret i venstre Die.

Den 14de Mai kom fra Blans:

Jens Peder Hansen, Bisholt By i Skjolde Sogn, Veile Amt, 20. N. 7. C. 441, saaret i Knæet, Lars Jensen fra Sønder-Åslev paa Falster 22. N. 6. C. 97, saaret i venstre Been, der var knust af en Bjælke, og Martin Bang fra Holstebro, 9. N. 5. C., Undercorporal, saaret i venstre Dverarm op i Brystet.

Den 21de Mai fra Stenderup:

Johan Christian Johansen fra Kjøbenhavn, 9. N. 4. C.

399, Undercorporal, faaret i venstre Laar, døde den 12te Juli, og Niels Andersen fra Aarhus, 9. N. 6. C. 449, faaret i venstre Overlaar.

I disse Saarede havde jeg igjen i henved to Maaneder en lille Menighed, som jeg frit og uhindret kunde komme til og tale til, medens jeg langtfra kunde bevæge mig frit i min egentlige Menighed, og som det var en i høi Grad lønnende og i Grunden ingen besværlig Gjerning at være Præst og Sjælesørger for; thi Forudsætningerne for at det ene, der er fornødent, kan gribes og tilegnes paa den rette Maade, var ialmindelighed næsten øiensynlig tilstede og behøvede ikke først at fremkaldes. Det var her ikke Opgaven med gribende Ord at indstærpe Dødens, Dommens og Evighedens Alvor, eller ved skarpe Skriftetaler at vække Synsbevidstheden; den Deel af Sjælesorgen havde Guds Aand allerede fuldbyrdet ved de mægtige Vækkelser, der ligger i haarde Piinsler og i Dødsfare; men Opgaven var at forene sig med de Lidende og Døende i troende Bøn til Gud, vor Fader i Christo Jesu, og som Svar paa Bønnen at forkynde dem de guddommelige Forjættelser, der ere de Lidendes rette Trøst og de Døendes eneste Haab, at forkynde dem disse Forjættelser, ikke indflødte i menneskelig Viisdoms eller Dygtigheds veltalende Ord, men i de Ord, som Gud selv har talet til os ved sin eenbaarne Søn; Opgaven var ikke saameget at tale selv som at lade de Syge tale til Gud og Gud tale til dem. Naar jeg ikke har fundet denne Opgave besværlig at løse og vedblivende har fundet en Lazaret-Præstes Virksomhed særdeles tilfredsstillende og lønnende, — tør jeg dog ikke nægte, at min Tilbøielighed til at troe og haabe det Allerbedste om de Saarede, jeg besøgte, ofte kan have hildet mig i min gunstige Bedømmelse af deres aandelige Tilstand, og i jo kortere Tid jeg levede sammen med dem, desto lettere kunde jeg jo feile i denne Henseende; men maaskee var det ogsaa under en Præstes sædvanlige Virksomhed ofte

onstelig, om han kunde forkynde Evangeliet i fuldere For-
trostning og bedre Tro til dem, der skulle høre det, end det
dybe Indblik, han mener at have faaet i deres indre Væsen,
vil tillade ham.

Af de sidstnævnte Saarede døde ni i Løbet af henved
15 Dage:

Niels Peder Eskildsen, som den 26de April an-
kom fra Blans, døde allerede den 30te April, dog ikke
som en Folge af sit Saar, men af en voldsom Typhus,
som han vistnok havde bragt med sig fra Lazarettet i Blans.
Hans Legemsbygning var ualmindelig kraftig, og det var
underligt at see denne Kæmpeskikkelse ligge der som en knækket
Eg, svagere og hjælpeløse end det mindste Barn. Den
pinefulde Tilstand, hvori han befandt sig, bragte ham til
selv at ønske og bede inderlig om at komme ud af Legemet og
hjem til Herren, endskjøndt han følte sig bunden til sine
Forældre og øvrige Kjære her paa Jorden ved stærke Baand
og var hos dem med sine Tanker indtil det Sidste.

Thomas Thomsen døde den 1ste Mai efterat være
bleven amputeret nogle Dage tilforn. Det havde egentlig
ikke været Lægernes Mening at sætte hans Been af, men
kun at tage nogle Beensplinter ud af Saaret. Da det imid-
lertid under denne Operation viste sig, at en Amputation var
nødvendig, foretog de den med det Samme, uden at den
chloroformerede Patient selv vidste af det. Da jeg Dagen
efter besøgte ham og vilde trøste ham over, at han havde
mistet sit Been, saa han forundret ned efter det og sagde,
at han nu først var kommen til Kundskab om, at det var
sat af. Han fandt sig imidlertid gudhengiven i at være en
Krøbling og lagde den samme Hengivenhed i Guds Willie
for Dagen, da Dødens Forbud snart viste sig.

Rasmus Lindes Saar betegnede Lægerne strax som
meget farligt. Han selv var ved freidigt Mod og holdt
længe fast ved Haabet om med gjenvunden Helbred at komme

tilbage til sit kjære Standerborg, hvor en Hustru og 3 Børn ventede paa ham. Dmsider maatte han slippe dette Haab og alene holde sig til det levende Haab, som den forestaaende Christi-Himmelfartsfest, hvis Lectie og Evangelium jeg forelæste ham, levendegjorde i hans Hjerte, og som ikke bestæmmes.

Zens Peder Slot, Peder Christensen og Ole Hansen døde af Typhus. Dersom jeg husker ret, fik S. P. Slot forinden sin saarede Fod sat af. Ole Hansen, der tilligemed P. Christensen laa i Præstegaarden, blev saa stofdøv, at det næsten ikke var muligt at tale med ham, og havde i lang Tid ikke sin Samling, men taledede i Wildelse om at skyde Tydskere o. s. v.. P. Christensen laa derimod og fortalte ved fuldkommen Samling sine preussiske Engevogetere, paa, om ikke godt, saa dog flydende Tydsk, hvilken inderlig Fryd han vilde føle ved at være med at give Tydskerne Prngl; han lagde heller ikke Skjul paa sin Vyst til ogsaa at prngle Engevogeterne, som han ikke var synderlig tilfreds med og navnlig blev meget vred paa, naar de kaldte ham „Landsmann“, deres sædvanlige Tiltale saavel til de danske som til de tydske Saarede. Da jeg engang stod ved hans Seng, medens Lægen forbandt ham, fortalte Denne mig noget hoverende, at nu var Fredericia tagen; ved at høre det blev P. Chr., der dog ellers var temmelig spagfærdig, naar han blev forbunden, i høi Grad forbitret og sagde paa bredt Dansk: „det er Løgn.“ Lægen spurgte nysgjerrig: „was sagt er?“ Seg svarede: „er sagt, das es gelogen ist,“ og nu rettede han sit første Udsagn til, at Fredericia havde overgivet sig til Tydskerne. „Sa saa kunde de nok faae den,“ indrømmede P. Chr.; men tage den vilde de aldrig have kunnet“. — Hvad her er fortalt om P. Christensen, skal kun vise, at han ikke engang paa Engeleiet fornægtede den danske Soldater-

Ånd og Djærthed, som alle hans Kammerater roste ham for, og ingen ufordeelagtige Slutninger bør drages deraf med Hensyn til hans indvortes Menneſſe. Om end Skallen var noget haard, var Hjærnen dog viſtnok god. Han syntes at føle en virkelig Trang til at høre Guds Naades Ord, og naar jeg om Aftenen kom ind til ham og bad hans Aftenbøn med ham, var der en djærv Snderlighed i hans Naade at bede paa, der vidnede om, at han bad af Hjerttet. Den 10de Mai om Morgenen blev jeg kaldet ind til ham og fandt ham liggende i Dødskampen; han kunde ikke tale, men nikkede dog til mig, da jeg bød ham i Jesu Navn at befale sin Sjæl i Guds Faderhaand.

Morten Nielsen og Niels Peder Pedersen Ildvad laae sammen i Barmas Byes Skole og bleve begge amputerede; den første fik sin høire Arm sat af, og den anden sin høire Fod. M. Nielsen befandt sig strax efter Amputationen meget vel og var Gud ſaa inderlig taknemlig derfor, men pludſelig indtraadte der en Forandring til det Værrre i hans Tilſtand, og efter flere Forblødninger døde han. — Ildvad havde ſaavel før ſom efter Amputationen en heftig Feber med Kuldegysninger, der ſvækkede ham Dag for Dag og ſnart ganſke udtømte hans Livskraft. Han var gift og havde to Børn, og det fremlyſte af den Naade, hvorpaa han omtalte Huſtru og Børn, at han var en kjærlig og trofaſt Familiefader. Hans ſtille, fromme og ſagtmodige Væſen havde gjort ham meget afholdt af alle dem, der kom i Berørelſe med ham paa Lazarettet. En af de ſaarede Indſkere ſatte et lille Trækors med en ſmuk Indſkrift paa hans Grav.

Lars Troeſſen blev i Begyndelſen af Lægerne ikke anſeet for at være dødelig ſaaret, men han ſelv følte, at han var det, og begjærede, at jeg ſkulde meddele ham den hellige Raadværelſe. Tre Dage efterat han var død, ankom hans Fader

og hans Broder, der bleve meget bedrøvede over ikke at være komne tidsnok til at sige ham deres sidste Farvel. Jeg viste dem hans Grav, og den gamle Fader knælede ned paa den, kysede Jorden, hvorunder Sonnens Been hvilede, og bad en stille Bøn for den Døde.

Johan Christian Johansen døde først den 12te Juli, og hans Engeleie havde baade været meget langvarigt og meget smertefuldt, men Gud forundte ham ogsaa at blive pleiet af de allerkjærligste Hænder, idet hans Forlovede i de 3 sidste Uger var hos ham og modtog hans sidste Suk.

Det er saaledes 23 danske Soldater, der ligge begravede paa Barnæs Kirkegaard. Over de 10 af dem, der tilligemed 3 Preussere ligge ved den østre Kirkegaardsmuur, opkastede nogle Menige af „Königinn Augustas Gardegrenadeer-Regiment“ en fælles Gravhøi og plantede et Kors paa den, hvorpaa deres Navne staae skrevne og de Ord: „Sie starben den Heldentod bei Düppel.“ De øvrige ligge i en Række særskilte Grave langs den søndre Kirkegaardsmuur.

Af de øvrige Haardtsaarede, som jeg ovenfor har navngivet, bleve Jens Petersen fra Kjøbenhavn, Corporal Fristrup og Frederik Andersen den 24de Mai førte til Abenraa, den første for som helbredet at afleveres til Commandantskabet, de to andre som Reconvalescenter.

Efterhaanden voksede Antallet af Reconvalescenterne, der egentlig førte et ganske gemtligt Liv og kunde spadserer temmelig frit omkring. Jeg mødte saaledes undertiden de to Genøiede Jens Petersen fra Værsløv og Hans Christian Pedersen fra Gudsø, spadserende med hinanden under Armen og meget glade ved, at de i Forening havde et fuldstændigt Par Dine, eet høire og eet venstre. Ofte fik vi i Præstegaarden Besøg fra Sognets øvrige Lazaretlocaler, navnlig af Holmboe og Christen Christensen fra Siby, som laae i Borup Skole og af Wang og Thor Thomsen, der laae

i Barnæs Bnes Skole. Holmboe og Chr. Christensen havde begge faaet et Stykke Been taget ud af Albueledet, en Operation (Albueled-Resection), som de tydske Læger lovpriste meget, fordi den skaanede Bedkommende for at miste Armen, der rigtignok gjerne blev noget stiv. At Holmboe ikke mistede Livet paa Balpladsen, kan han, næst Gud, takke en tydsk Soldat for, som, da han faldt saaret om, reiste ham op, forbandt ham med en Strimmel Lærred, og, skjøndt Kuglerne uafsladelig regnede ned omkring dem, hjalp ham hen bag et Hegn, hvor han kunde ligge i Sikkerhed for dem.

Bang vakte Lægernes Beundring for den Haardsørhed og Kølighed, hvormed han, uden at ville chloroformeres, udholdt de pinesfulde Operationer, der bleve foretagne med hans Arm.

Thor Thomsen fortjente ogsaa Beundring for den Utrættelighed, hvormed han, saasnart hans Kræfter tillode det, kom sine syge Kammerater til Hjælp og bødede paa de militaire Sngvogteres Esterladenhed.

Bendt Hansen laa i Præstegaarden. Da han ankom til os, afgav hans fløvede Underkjæbe et forfærdeligt Syn, og i de første Dage levede han af Mælk, som med en Theesfee blev heldt ned i hans Hals, medens han lagde sig tilbage paa Ryggen; men da den sammensyede Kjæbe efterhaanden blev lægt, og han kunde spise og drikke Saameget, som han trængte til, varede det ikke længe inden han kunde spadserere omkring i Mark og Have, og jeg havde da mangen en Passiar med ham om de foresaldne Krigsbegivenheder, især om Lieutenant Anckers Bedrifter, under hvem han havde tjent i Skandsen Nr. 2. Han kunde imidlertid ikke finde sig i, at Ancker blev rost formeget fremfor de andre Officerer, der — paaastod han — vare ligesaa tappre, og da jeg engang anførte, at, efter de tydske Officerers Udsagn, forstod jo Ancker at sigte saa mageløs godt, indvendte han tørt: „det

var jo ikke ham, der sigtede". „Hvem var det da?" spurgte jeg; „det var os Constabler", svarede Bendt. — Som udnyttige til fremtidig Krigstjeneste skulde Bendt Hansen og Hans Christian Petersen have været frigivne og afleverede til den danske Generalcommando paa Als; men da Angrebet paa Als just til samme Tid blev besluttet, og Barmas Sogns Lazaret, saavidt muligt, skulde rømmes for at modtage de nye Saarede, man ventede, blev Bendt den 27de Juni til- ligemed alle de øvrige helbredede eller dog transportable Saarede ført til Abenraa, og kom siden, som han nylig fortalte mig her i Kjøbenhavn, „magelig" i preussisk Fangenskab, der forøvrigt nok ikke var saa meget mageligt.

Blandt de Saarede, som den 27de Juni bleve førte til Abenraa, var Falstringen Lars Jensen vistnok den, der var mest syg, og som det var vanskeligt at transportere. Hans Helbredelse var paa en beklagelig Maade bleven for- sinket ved, at hans brækkede Been, efterat det var sat sammen og lagt i Gipsforbinding, forskubbede sig under en tidligere Transport. Dette opdagedes først, da Gipsforbindingen efter adskillige Ugers Forløb blev tagen af i Barmas, og den stakkels L. Jensen, der havde haabet, at hans Been nu var heelt, blev næsten utrøstelig ved at see, at der skulde begyndes forfra.

Samtidig med at de Andre kom til Abenraa, blev Jens Peter Hansen, der havde faaet sit Been sat af, førend han kom til Lazarettet i Barmas, ført til Kiel for der at faae et kunstigt Been.

Den 27de Juni sad jeg selv arresteret i Flensborg, og fik derfor ikke sagt Farvel til mine bortrejsende Venner. Jeg var imidlertid glad ved, at jeg forinden havde faaet alle de Penge, Klædningsstykker, Cigarer m. M. uddeelte til dem, der fra forskjellige Steder vare sendte mig til de danske Saarede. 3 Penge havde jeg modtaget:

fra Hoptrup ved Pastor Møller	39 Rd.	4 Mk.
„ Aabenraa ved Physikus Dahl	10 —	„ —
„ Flensborg ved Collaborator Monrad	33 —	2 —
„ Tølsted ved Pastor Mørk Hansen	10 —	„ —
„ Skaarup i Fyen ved Profesfor Schurmann (foruden 10 Rd. særskilt til Zens Larsen)	35 —	„ —
	ialt 118 Rd. „ Mk.	

Af denne Sum blev omtrent Halvdelen efterhaanden anvendt eller uddeelt til de danske Saarede, medens de laae paa Lazarettet; den anden Halvdeel uddeelte jeg til dem i Løbet af Ugen før den 27de Juni. Ingen af de danske Saarede drog dengang bort fra Barmæs med mindre end 5 Rd. i Lommepege.

Den 16de Juli blev Lazarettet i Barmæs Sogn ophævet. Blandt de sidste Saarede, som da bleve førte til Aabenraa, vare de 3 danske: Christen Pedersen, Zens Christian Borring og Niels Andersen.

Christen Pedersen, hvis Bryst var stærkt angrebet og som endnu, da jeg senere besøgte ham i Aabenraa, var i en uinkværdig Tilstand, skal senere være bleven hentet hjem af sin Kone.

J. Chr. Borring skal være kommen helbredet hjem. Niels Andersens Saar i Overlaaret var meget svært og hans Tilstand næsten uafbrudt høist pinefuld. Det stakkels unge Menneske var just ikke meget haardfør, og maatte, naar han jamrede sig, doie mange Stikpiller af sin Sygevogter, en lang haardhjertet Knægt, hvem jeg undte noget ganske Andet end de Cigarer, hvormed jeg søgte at bestikke ham til at være venlig imod N. Andersen og tage varligt paa ham. I Aabenraa laa N. Andersen i samme bedrøvelige Forfatning indtil den 8de November, da Døden gjorde Ende paa hans Lidelser. Ifølge „Freia“ blev han jordet den 10de

November med megen Høitidelighed. Henved 60 unge fort-
klædte Damer med Krands, fortæller „Freia“, fulgte den
Døde, der bares af hans hjempermitterede Kammerater, som
af Commandanten havde faaet Tilladelse til at vise den Døde
denne sidste Gæ. Over 150 Borgere og Beboere af Byen
havde sluttet sig til Sørgetoget, der langsomt bevægede sig
igjennem Byens Gader til Kirkegaarden. Tre Salver fyredes
over Graven, efterat Pastor Holdt havde holdt en smuk og
hjertelig Tale.

Det er kun danske Soldater, jeg her har omtalt, og for
at dette ikke skal give Anledning til den Formening, at jeg
har betragtet de tyske Saarede som mig uvedkommende, vil
jeg tilføie, at jeg naturligviis ogsaa søgte at være for dem,
hvad jeg kunde. Da jeg sidste Gang paa den preussiske
Generalcommandos Befaling blev arresteret, havde det ved
en Ironi af Skæbnen just været min sidste Bestilling, at
forelæse en saaret Preusser (Thiele), et Stykke af Tholucks
„Stunden der Andacht“, og det var mig en vis Tilfreds-
stillelse, at de tyske Saarede, der laae i Præstegaarden,
udtalte deres største Forbittrelse over den Maade, hvorpaa
Generalcommandoen behandlede mig. Men det følger af sig
selv, at jeg nærmest var og følte mig henviist til vore egne
Saarede. De tyske Saarede havde jo ogsaa deres egne
Feltpræster, som af og til besøgte dem, og to Diaconer,
Zansen og Thorel, der vare udsendte af det evangeliske
Selskab i Wupperthal, opholdt sig i længere Tid i Borup
og toge sig med stor Iver og Utrættelighed af de Saaredes
saavel aandelige som legemlige Pleie. De bleve afløste af
to Katholiker, Broder Moisius og Broder Ferdinand, der
tilvisse vare fortræffelige Sygevogtere baade for de danske og
for de tyske Saarede, men ikke syntes istand til at kunne
udrette Synderligt som virkelige Sjælesørgere, skjøndt de
nok til en vis Grad gave sig af med at være det. Naar en
Katholik paa Lazarettet var dødsfarlig syg, vare de meget

omhyggelige for at faae ham salvet osv. af en katholst Præst, men om der saa ogsaa hengik nogle Dage inden han døde, og han derpaa maatte begravet af mig, fordi den katholske Præst ikke kunde skaffes tilstede, meente dog de gode Brødre, at det ikke skadede noget, fordi den Afdøde jo allerede for flere Dage siden „war fertig gemacht“. De katholske Saarede selv meente, at det heller ikke skadede noget at bede et Fadervor sammen med mig, og en af dem ved Navn Røth, lærte endogsaa at fremsige Fadervor paa Dansk, for bedre at kunne bede med, naar jeg bad det med hans danske Sidemand.

Jeg bør ikke slutte disse Meddelelser uden at udtale den fuldeste Anerkjendelse af de tyske Lazaretlægers Dygtighed, forsaavidt jeg kan være competent til at bedømme den, og af deres samvittighedsfulde og hjærlige Omhu for de Saarede, ligemeget om disse vare Tyske eller Danske. I nærmest Berørelse kom jeg med Stabslægerne Dr. Hagemann og Dr. Lücke, der blev fremhævet som „ein Eleve des berühmten Langenbecks, welcher in Copenhagen so schnöde abgewiesen wurde“, samt med Underlægerne Dr. Tuchen, Dr. Lehnert og Dr. Zober. De behandlede mig alle med den største Forekommenhed, talede gjerne med mig om de Syge, og optog det altid godt, naar jeg paa disses Begne henvendte en eller anden Begjering til dem.

Kjøbenhavn, i December 1864.

